

Samen sterker Terug Op Pad

STOP-project
Els Merlevede

Vroegtijdige ecologische
aanpak van gedragsproblemen
bij jonge kinderen

Overzicht presentatie

- Het STOP-project
- Ecologische visie op antisociaal gedrag
- Het STOP-programma: Samen sterker Terug Op Pad
 - Oudertraining
 - Kindtraining
 - Leerkrachttraining

Het STOP-project

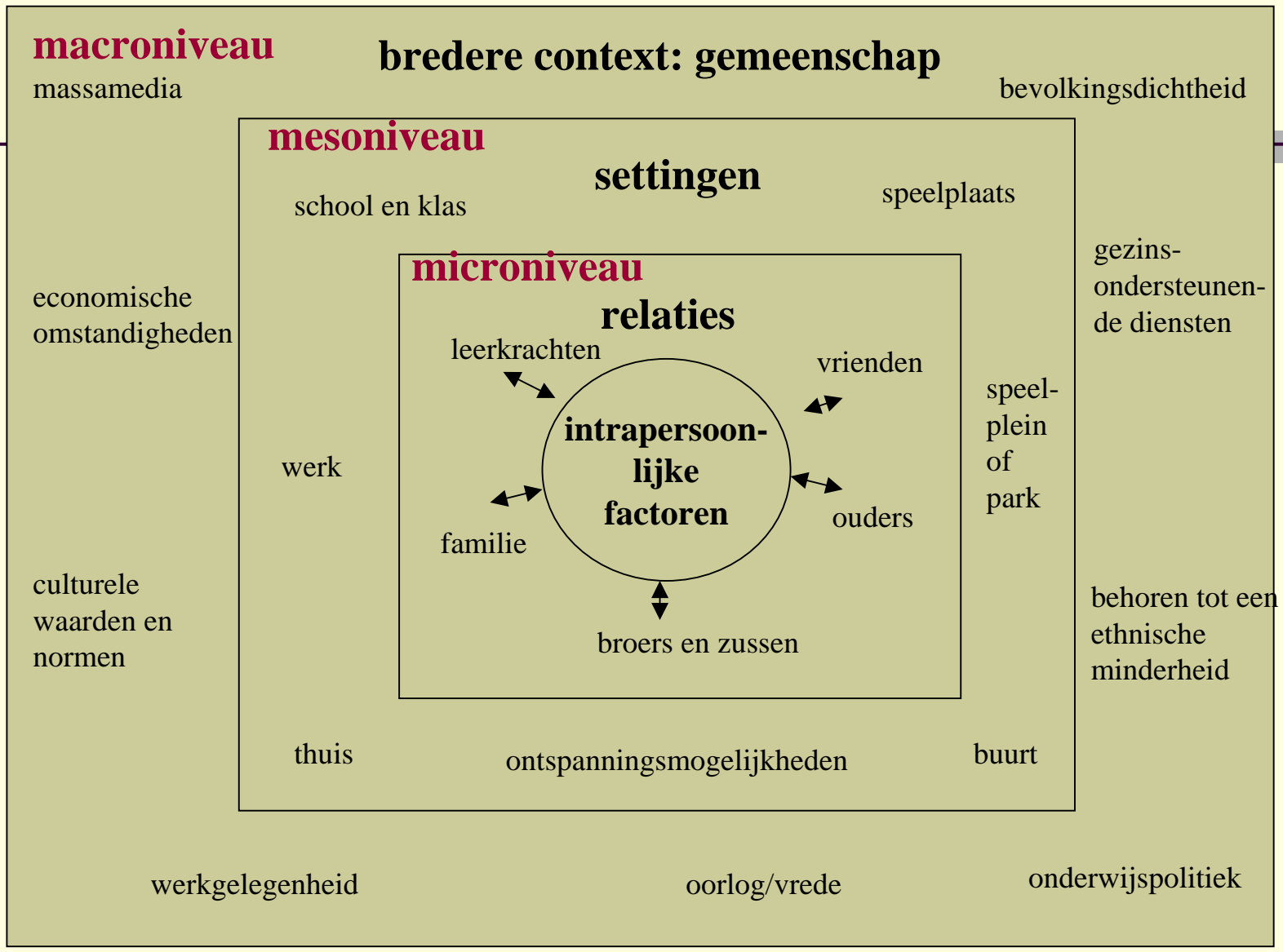
- Steunpunt en Trainingscentrum Opvoeding
- Gesubsidieerd door het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, departement Gezin en Welzijn, afdeling bijzondere jeugdbijstand
- Een project binnen het VBJK, Expertisecentrum Opvoeding en Kinderopvang, onder leiding van Jan Peeters
- Gegroeid uit een onderzoeksproject aan de Universiteit Gent, Vakgroep Ontwikkelings-, Persoonlijkheds- en Sociale Psychologie, vooral gesteund door Prof. Caroline Braet

Gedragsproblemen bij jonge kinderen (4-7jaar)

- Externaliserende problematiek (CBCL-TRF)
- ODD en CD in hiërarchische zin (DSM)
- Prognose: ongunstig zonder behandeling, zeker bij vroege starters
- Co-morbiditeit met o.a.
 - ADHD
 - Problemen met impulscontrole
 - ASS
- ! Belemmering in sociaal, schools en beroepsmatig functioneren
 - Patroon van negatieve interacties
 - Cumulatie van risicofactoren

Gedragsproblemen in een ecologisch perspectief

- Transactioneel proces doorheen de tijd
 - Persoongebonden factoren
 - Omgevingsfactoren
 - Micro (gezin, school)
 - Meso (ruimere familie, buurt)
 - Macro (culturele en maatschappelijke normen)

Els Merlevede - STOP4-7

Risico- en /of protectieve factoren op kind-niveau

- Geslacht
- Temperament
- Intelligentie

- Sociale vaardigheden
- Probleemoplossingsvaardigheden
- Verbale en communicatievaardigheden
- Positief zelfwaardegevoel

Risico- en /of protectieve factoren op gezinsniveau

- Opvoedingsvaardigheden ouder
 - Tekort aan supervisie
 - Inconsequente en harde disciplinerings
 - Tekort aan betrokkenheid en verwerping
- Persoonlijkheidsfactoren en draagkracht van ouders
- Partnerrelatie

- Opvoedingsvaardigheden
- Vergroten van gevoel van competentie
- Sociale steun

Risico- en /of protectieve factoren op omgevingsniveau

- Lage SES en financiële nood
- Invloed van leeftijdgenoten
 - Pro-actieve agressie
 - Reactieve agressie
- Buurt/omgeving

- Sociale en financiële steun
- Kindvriendelijke buurt
- Sociaal netwerk

Methodiekontwikkeling

Gebaseerd op:

- wetenschappelijke inzichten over de beïnvloedbare factoren in de ontwikkeling van antisociaal gedrag
- wetenschappelijk onderzoek naar effectieve interventies
- onderzoeks- en klinisch werk van het Oregon Social Learning Center (Gerald Patterson)

Samen sterker Terug Op Pad

- Ecologisch (samen) en positief (sterker terug op pad)
- Een vroeg interventieprogramma:
 - Oudertraining
 - Kindtraining
 - Leerkrachttraining

 - Groepstraining
 - Individueel maatwerk

Opnamecriteria

- Kinderen tussen vier en zeven jaar oud
- Klinische score op externaliserende klachten op de Gedragsvragenlijst voor kinderen
 - versie ouders (CBCL)
 - leerkracht (TRF)
- ADHD of een lichte vorm van ASS lijken geen tegenindicatie

Hulpverleningsduur

- Intensieve training gedurende twee à drie maanden
- Nazorg gedurende zes maanden
- We pleiten voor een geregeld nazicht (tandartsmodel) door diensten die langerdurend kinderen kunnen volgen (zoals CLB's)

ABC-schema: leertheorie als basis

A situatie	B gedrag-gevoel-gedachte	C gevolg
omgeving aanpassen: (meer duidelijk- heid en voor- spelbaarheid), eenvoudiger, minder eisen, ...	aanleren van vaardigheden (gedragsinstruc- ties, ...) oefenen	bekrachten van gewenst gedrag negeren of bestrafen van ongewenst gedrag ...

Leerwetten

■ Wet 1

Gedrag gevolgd door iets positief gaat toenemen. Dit is het principe van belonen. Dit belonen kan door iets leuk toe te voegen (+S+) of door iets onaangenaam weg te nemen (-S-) of door iets onaangenaam dat niet optreedt (/S-).

■ Wet 2

Gedrag met een negatief gevolg zal afnemen. Dit negatieve gevolg kan als straf omschreven worden: iets leuks wordt weggenomen (-S+) of iets onaangenaam wordt toegediend (+S-).

■ Wet 3

Gedrag dat niet meer gevolgd wordt door iets positief gaat uitdoven (/S+). Dit gebeurt bij negeren en time-out.

5 ouderlijke vaardigheden (Patterson)

- Positieve bekrachtiging
- Positieve betrokkenheid
- Probleem oplossen
- Leiding geven/grenzen stellen (disciplineren)
- Monitoring

Samen sterker Terug Op Pad

Oudertraining

Concrete uitwerking

- Tien bijeenkomsten van telkens twee uur
- Drie bijeenkomsten wekelijks, vervolgens om de veertien dagen
- Maximaal tien gezinnen; ook steunfiguren zijn welkom
- Twee trainers is aangewezen

Evenwicht tussen vaardigheden en self-efficacy

- Vaardigheden aanleren = je bent (nog) niet bekwaam
- Het kunnen vertellen van 'sterke' verhalen, het geloof in zichzelf versterken
- Organiseren van sociale steun: het bijeenbrengen van lotgenoten

Ouders in de kindgroep

- Kans om eigen kind te observeren, vooral gedragspatronen
- Kans om te observeren wat werkt
- Kans om zelf mee te doen en eigen kunnen te ervaren

Oudertraining in opvoedingsvaardigheden

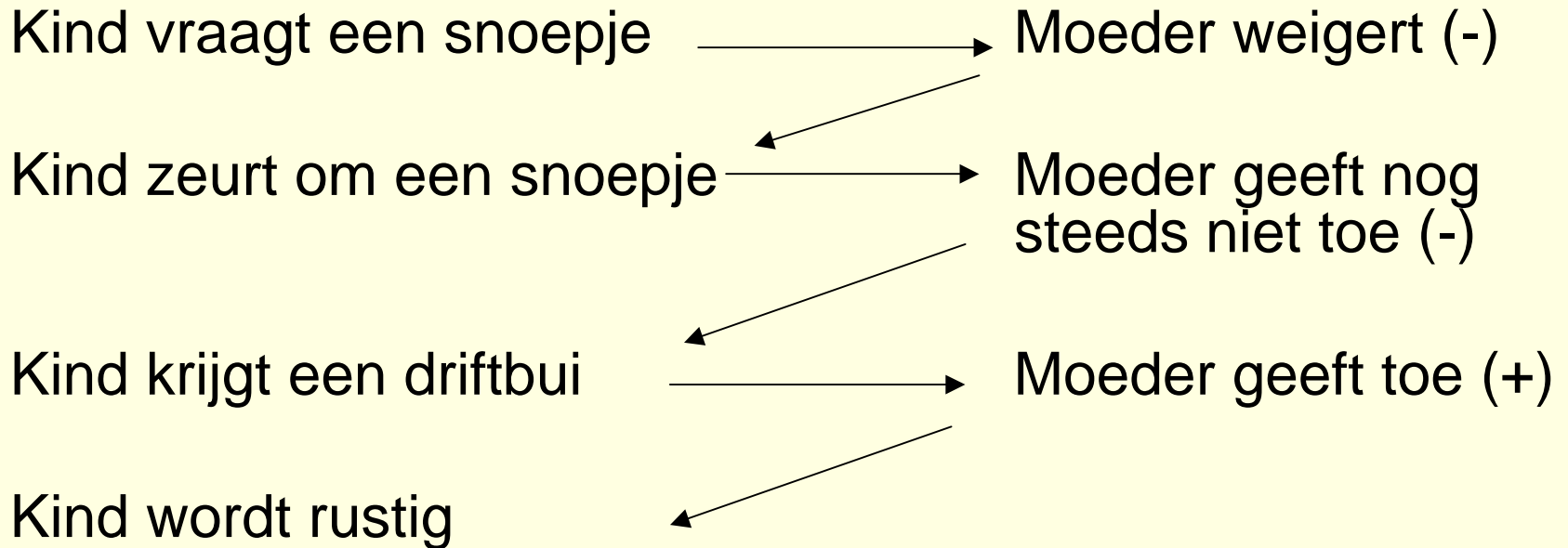
- observeren en opvolgen van gedrag
- positieve bekrachtiging: complimenten geven en werken met een beloningssysteem
- disciplineren: afspraken maken, regels formuleren en grenzen trekken
- reageren op aandachtvragend gedrag: negeren en time-out
- reageren op regelovertredend gedrag: gebruik van negatieve consequenties of wegnemen van privileges
- probleemoplossing
- stresshantering
- toezicht houden - luisteren naar en praten met kinderen

ABC-schema

A situatie	B gedrag-gevoel-gedachte	C gevolg
Opdracht kleertjes aan te trekken	Kind probeert kousjes aan te trekken	Hierop volgt geen reactie van moeder
Het lukt het kind niet om de kousen aan te trekken	Kind pruttelt tegen, wordt boos, roept, scheldt mama uit	Moeder komt uit keuken, wordt boos en geeft zoon een uitbrander

Voorbeeld dwingproces

Moeder en kind in de supermarkt

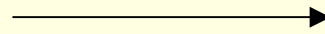

Moeder leert het kind om dwingende strategieën te gebruiken

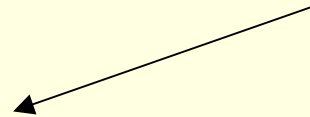
Voorbeeld dwingproces

Moeder en kind in de supermarkt

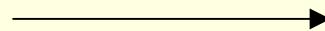
Moeder weigert

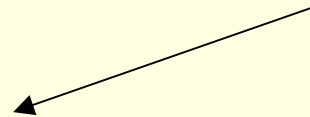
Kind zeurt om een snoepje (-)

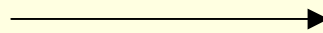
Moeder geeft nog steeds niet toe

Kind krijgt een driftbui (-)

Moeder geeft toe

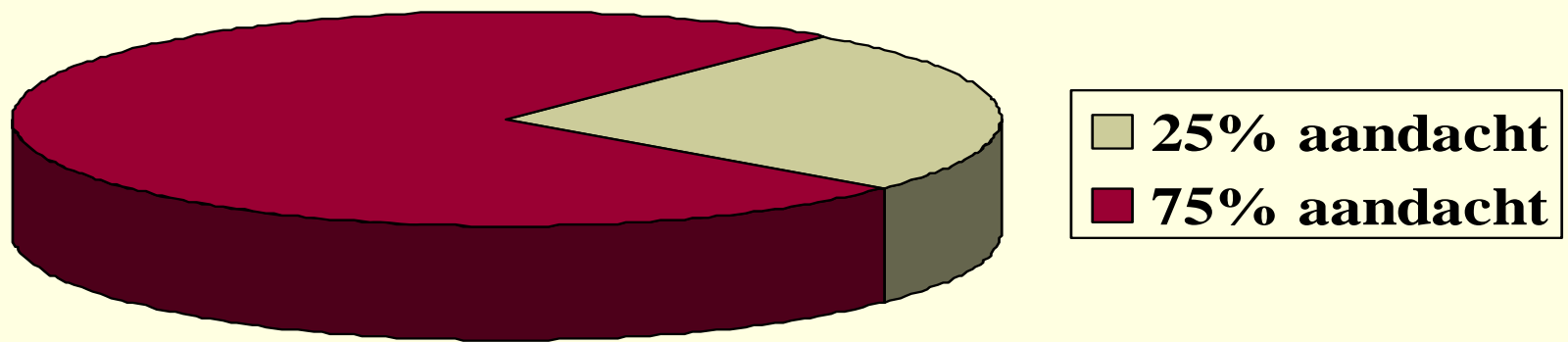
Kind wordt rustig (+)

Het kind leert zijn moeder toe te geven in dwingende interacties.

ABC-schema

A situatie - vooraf	B gedrag	C gevolg
Duidelijke, voorspelbare omgeving Prikkelarmer of prikkelrijker	Gewenst gedrag Aandachtvragend ongewenst gedrag Zelfcontroleverlies Regelovertredend ongewenst gedrag	Bekrachten Negeren Time-out Straffen

Noodzakelijke portie aandacht

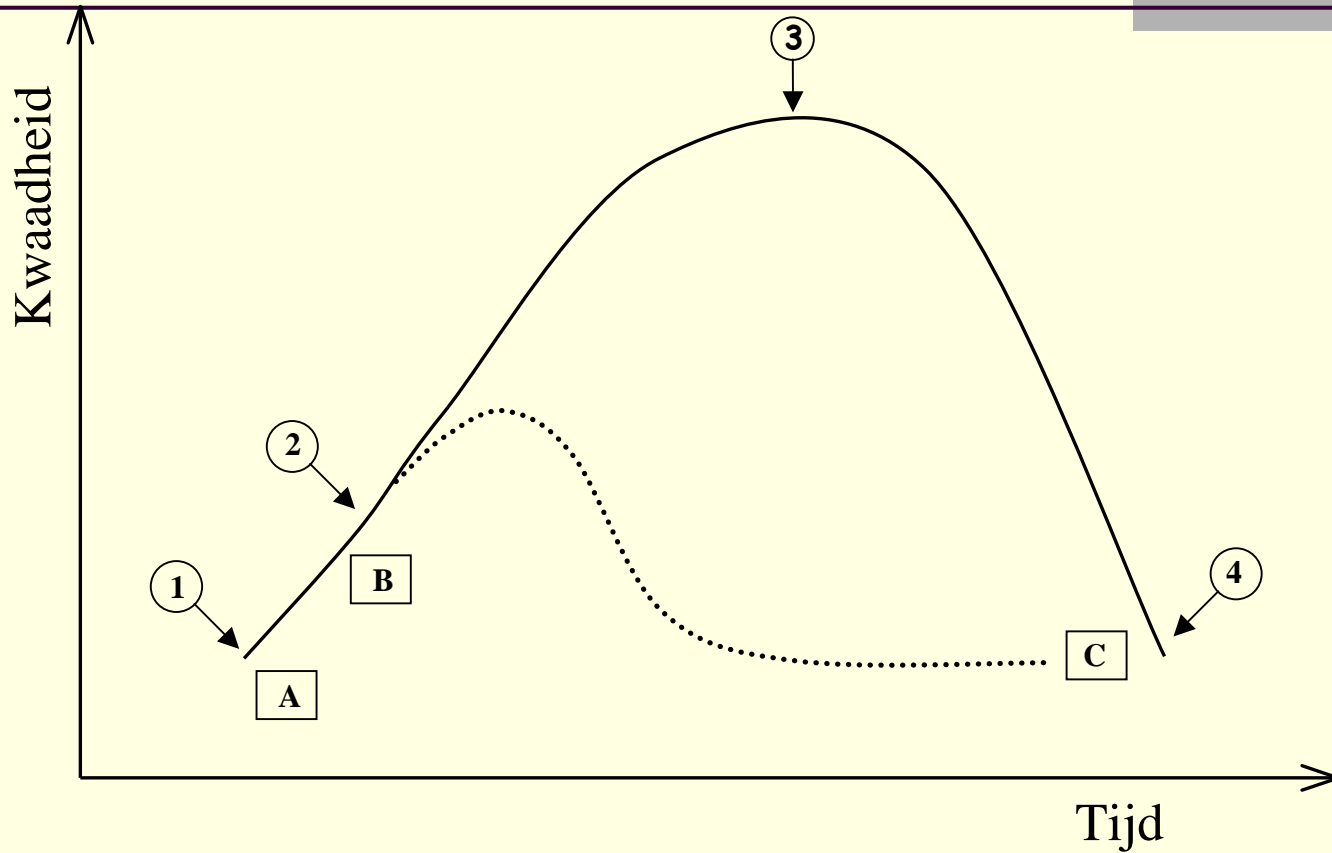
Van positief naar corrigerend

- Eerst aanmoedigen en belonen: verbeteren van de relatie,
- gecombineerd met duidelijkheid.

- Pas later begrenzen en corrigeren, als de bankrekening voldoende gespijsd is.

Verloop van een driftbui

Valkuilen en moeilijkheden

- Lesgeven
- Een 'klaag'groep
- Discussie over de 'waarheid' of de 'juiste' oplossing
- Alles is goed

Huisbezoeken

- Hulpverlening op maat
- Tempo van de ouder(s) respecteren
- Extra verduidelijking voor zwakker begaafde of anderstalige ouders
- Ondersteuning in de gezinssituatie

Enkele bevindingen

- Gemiddeld tien of meer ouders aanwezig
- In het begin vooral moeders, nu ook vaders
- 7/10 ouders komen zo goed als altijd
- Geen Nederlands spreken of verstaan
weerhoudt ouders niet om te komen (tolken
of zelf vertalen)
- Belangrijk om ouders te bellen voor elke
bijeenkomst

Feedback van ouders

- Ouders reageren vooral rustiger, positiever en consequenter: de band met hun kinderen wordt aangenaamer
- Steun van de oudergroep
- De ouders voelen zich zekerder
- Voordeel van een gemengde groep

Samen sterker Terug Op Pad

Kindtraining

Kindtraining

- 4 trainingsgroepen per jaar
- Tien trainingsdagen / één dag per week
- Maximum 10 kinderen
- Leeftijd tussen 4 en 7 jaar
- 3 trainers

ABC-schema

A situatie	B gedrag-gevoel-gedachte	C gevolg
Basisklimaat: -structuur -positieve betrokkenheid Model staan Toezicht	Stimuleren van regelvolgend gedrag Versterken van zelfvertrouwen Aanleren van sociaal- cognitieve vaardigheden	Complimenten Negeren Time-out Straffen

Basisklimaat

- Duidelijkheid
 - Regels en afspraken
 - Structuur naar tijd en ruimte
 - Duidelijke volwassenden
- Betrokkenheid

Kinderen leren door de gevolgen

A situatie	B gedrag-gevoel-gedachte	C gevolg
	<p>Gewenst gedrag</p> <p>Storend gedrag om aandacht te krijgen of om zijn zin te krijgen of bij verlies van zelfcontrole</p> <p>Regelovertreding en agressie</p>	<p>Complimenten Belonen</p> <p>Negeren Time-out</p> <p>Straf</p>

Begeleidershouding

- Versterken van gewenst gedrag
 - Het positieve, gewenste gedrag belonen: kijken wat het kind wel al kan of goed doet
 - Complimenten geven
 - Tastbare puntjes geven
- Verminderen van ongewenst gedrag
 - Negeren bij storend gedrag
 - Time-out
 - Straf bij regelovertredend gedrag

Sociaal-cognitieve vaardigheden

- Rolneming
- Probleemoplossing
- Zelfcontrole
- Specifieke vaardigheden: luisteren en samenspelen

Rolneming

- Gevoelens herkennen en benoemen bij zichzelf en de anderen
- Doel: leren rekening houden met de anderen

Probleemoplossing

- Stap 1: Stop! Ik heb een probleem.
- Stap 2: Ik zoek verschillende oplossingen.
- Stap 3: Ik kies één oplossing.
- Stap 4: Ik voer de oplossing uit.
- Stap 5: Is mijn probleem opgelost?

Zelfcontrole

- Woorden voor boosheid
- Boosheidsthermometer
- Waar voel ik boosheid in mijn lichaam?
- Schildpadtechniek
- Relaxatie

Transfer van aangeleerde vaardigheden

- Toepassen in verschillende activiteiten
- Ondersteunen tijdens de 'vrije' momenten
- Heen-en-weer-schriftje
- Ketting met prentjes van Wiebel
- Ouders en leerkrachten:
 - Krijgen uitleg over de vaardigheden
 - Observeren tijdens de kindtraining
 - Krijgen ondersteuning thuis en op school

Onze bevindingen

- Belang van dagstructuur
- Belang van de complimenten en de punten voor de kinderen
- Gedragsverandering in de trainingssituatie
- Kinderen leren hun gevoelens verwoorden en kunnen heel wat problemen zelf oplossen
- Belang van ondersteunen van transfer van aangeleerde vaardigheden

Samen sterker Terug Op Pad

Leerkrachttraining

Praktisch

- 4 woensdagvoormiddagen (9u. tot 11.30u.)
- Leerkracht, zorgcoördinator, directie, clb-medewerker, pedagogisch begeleider...
- Groepsbijeenkomsten
- Informatieoverdracht en ervaringsuitwisseling
- Huiswerkopdracht
- Individuele opvolging

Tweede opvoedingsmilieu: de school

- Opvoedingsvaardigheden in de school
 - Doelgericht observeren
 - Basisklimaat
 - Positief gedrag stimuleren
 - Omgaan met storend aandachtvragend en regelovertredend gedrag
- Hardnekkig moeilijk gedrag en communiceren met ouders

ABC-schema

A situatie	B gedrag-gevoel-gedachte	C gevolg
Basisklimaat: -duidelijkheid -positieve betrokkenheid Model staan Toezicht	Stimuleren van regelvolgend gedrag Versterken van zelfvertrouwen Aanleren van sociaal- cognitieve vaardigheden	Complimenten Negeren Time-out Straffen

Directe gedragsobservatie

- Spontaan door leerkracht in de klas en op de speelplaats
- Voorbeeld: klassituatie dmv turven van gedragscategorieën
 - instructies opvolgen
 - zich houden aan afspraken en regels volgen
 - sociale contacten leggen
 - taakgericht zijn
- Doel van observaties
 - verbanden leren zien
 - zicht krijgen op waar en hoe van het (probleem)gedrag

ABC-schema

A situatie - vooraf	B gedrag	C gevolg
<p>Een kleuter van 5 jaar komt dagelijks te laat op school. Moeder heeft het ochtendritueel aangepast, ze staan nu een kwartier vroeger op.</p>	<p>Toch nog steeds treuzelen thuis en daardoor te laat komen op school.</p> <p>Er spoed achter zetten en op tijd komen.</p>	<p>Wordt persoonlijk begroet door de juf.</p> <p>Geen individuele aandacht van de juf op dit moment</p>

Basisklimaat

- Duidelijkheid
 - Regels en afspraken
 - Structuur
 - Routines en rituelen
 - ‘Duidelijke’ volwassenen
- Betrokkenheid
 - Geloof in mensen en een positieve kijk op kinderen
 - Interesse in het individuele kind
 - Onvoorwaardelijk welkom

Positief gedrag bevorderen door belonen

- **Sociale beloningen**

knuffel, knipoog, compliment, een dikke duim, ...

- **Materiële beloningen**

snoep, speelgoed, extra op de computer, voorkeurspelletje kiezen, ...

- **Actie-beloningen of samen iets doen**

helpen met juf, samen in een boek kijken, juf speelt mee op de speelplaats, ...

Bevindingen van deelnemers

- Individuele kind → andere kinderen
- Individuele opvolging
- Ervaringsuitwisseling
- Eenvoudige ingrepen ressorteren een positief effect

- Proces dat tijd vraagt
- Communicatie is noodzakelijk

ABC-schema

A situatie - vooraf	B gedrag	C gevolg
<p>Een kleuter van 5 jaar komt dagelijks te laat op school. Moeder heeft het ochtendritueel aangepast, ze staan nu een kwartier vroeger op.</p>	<p>Toch nog steeds treuzelen thuis en daardoor te laat komen op school.</p> <p>Er spoed achter zetten en op tijd komen.</p>	<p>Wordt persoonlijk begroet door de juf.</p> <p>Geen individuele aandacht van de juf op dit moment</p>

Dank voor uw aandacht

STOP
Raas Van Gaverestraat 67a
9000 Gent
☎ 09 232 47 35
stop@vbjk.be